OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

Yksityisoikeus- ja oikeudenhoito-osasto
LsN Jyrki Jauhiainen

7.9.2020

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HE 117/2020 vp – lakivaliokunnan asiantuntijakuuleminen 8.9.2020 – arvio kirjallisista lausunnoista

Oikeusministeriö lausuu vastineena lakivaliokunnan kuulemien asiantuntijoiden huomautusten johdosta seuraavan.

MTK: Hallituksen esitys on kannatettava ja järjestöllemme hyödyllinen. Kysymys hyväksyttävästä (henkilövaalin) äänestystavasta nousee esiin erityisesti silloin, kun yhdistyksen säännöissä on nimenomainen määräys suljetuin lipuin tapahtuvasta äänestyksestä. MTK toivomme valiokunnan mahdollisuuksien mukaan selventävän oikeaa menettelytapaa ko. tilanteissa.

Arvio: Oikeusministeriö on kerännyt tietoja yhteisöjen kevään ja kesän 2020 kokouksista poikkeusoloissa ja kokouskäytännöistä on keskusteltu myös ministeriön asettamassa Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020 –hankkeen työryhmässä ja seurantaryhmässä. Myös yhdistysten käytettävissä on sellaisia sähköisiä palveluita, joilla suljettu lippuäänestys voidaan toteuttaa. Oikeusministeriön työryhmä järjestää syksyn aikana järjestöille työpajan, jonka aiheena ovat etäosallistumisen käytännön toteutukset. Työpajan tarkoitus on jakaa tietoa yhdistysten hyväksi havaitsemista kokouskäytännöistä ja -välineistä. Lausunto ei anna aihetta muuttaa lakiehdotusta.

Heikki Halila: Pitää lakiehdotusta perusteltuna koronan toisen aallon vuoksi. Väliaikaissääntely on tarpeen niin kauan kuin koronaviruksen toinen aalto tai sitä seuraavat aallot vaikeuttavat merkittävästi normaalien fyysisten kokousten järjestämistä. Toiselta puolen väliaikaissääntelyn ulottaminen aikaan, jolloin pandemia on hellittänyt, ei ole aivan ongelmatonta. Se näet mahdollistaa yhdistyksen hallitukselle valtuuksia, joita sillä ei kenties omien sääntöjensä perusteella ole. Kysymys on kuitenkin väliaikaissäänte-lystä, jonka ei tulisi olla voimassa pidempään kuin on tarpeen. Mikä on sopiva väliaikaissääntelyn voimassaoloajan pituus, ei ole tässä vaiheessa kenenkään varmasti arvioitavissa. Itse en ulottaisi sitä tässä vaiheessa vuoden 2021 kesäkuun loppuun vaan tyytyisin lyhyempään kestoon. Perustelujen mukaan yhdistyksissä on oltu tyytyväisiä väliaikaisen lain mahdollistamaan etäosallistumiseen. Tämä pitää varmasti paikansa. Eri aisa on, että etäyhteyden järjestämisessä on menestytty vaihtelevalla tavalla.

Arvio: Esityksen valmistelun yhteydessä oikeusministeriö kysyi järjestöiltä tarvetta etäosallistumista ja asiamiehen käyttöä koskevien helpotusten jatkamiseen ja sitä, miten pitkään tällainen tarve on olemassa. Kaikki vastanneet järjestöt pitivät jatkamista kesäkuun 2021 loppuun asti tarpeellisena (liitteenä yhteenveto palautteesta). Käytännössä suurimmissa järjestöissä yhdistyksen ylimmän päättävän elimen kokouksen kutsuaika on useita kuukausia (jopa 4-5 kuukautta) ja ensi kevään kokousten järjestämiseen tähtäävät valmistelut voivat käytännössä alkaa jo vuoden 2020 lopulla. Varsinkin näillä suurilla järjestöillä ja niiden jäseninä olevilla liitoilla ja yhdistyksillä on tarve tietää riittävän ajoissa etukäteen kokousten järjestämisvaihtoehtoihin sovellettava sääntely. Ei muutosta.

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Kasarmikatu 25 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

Heikki Halila: Lakiehdotuksessa köytetään rinnakkain sanoja yhdistys ja järjestö. Tämä on tarpeetonta. Virallisasiakirjassa olisi syytä puhua vain yhdistyksestä. Puhuminen kahdesta yhdistyksen vuosikokouksesta, niin kuin esityksessä on tehty, ei liioin ole tavanmukaista.

> **Arvio**: Kokouskäytäntöjen kuvaamiseksi tiiviisti ja havainnollisesti hyvin laajan kirjon yhdistyskentän osalta on esityksen perusteluissa käytetty Halilan mainitsemia ilmauksia, joita käytettiin myös voimassa olevaa väliaikaista lakia koskevassa hallituksen esityksessä 45/2020 vp. Myös yhdistykset itse käyttävät ilmauksia kevätkokous ja syyskokous, joissa päätetään yhdistyslain ja sääntöjen perusteella yhdistyksen kokoukselle kuuluvista asioista. Ei muutosta.

Heikki Halila: Hallituksen esityksessä on katsottu, että hallitus joutuu kokonaisvaltaisesti harkitsemaan kevät- ja syyskokouksen yhdistämistä. Tässä ei kuitenkaan ole merkittävä ongelma. Jos yhdistyksessä on sääntöjen mukaan pidettävä (yhdistyksen tai valtuutettujen) kevät- ja syyskokous ja jos kevätkokous on jäänyt kuluvan vuoden osalta pitämättä koronan vuoksi (tai muutenkin), hallitus voi ongelmitta yhdistää nämä kokoukset vuoden 2020 loppupuolella. Ongelmia voi sen sijaan syntyä siitä, jos tätä ei tehdä. Tämä olisi syytä mainita valiokuntamietinnössä.

> **Arvio**: Lakiesityksessä ja Halilan edellä mainitsemasta yhdistyksen hallituksen harkintavallasta ja vastuusta sanottu soveltuu samalla tavalla kaikkiin tilanteisiin, joissa hallitus harkitsee sääntömääräisen yhdistyksen kokouksen koolle kutsumisen lykkäämistä. Kunkin yhdistyksen hallitus joutuu itse arvioimaan tilannetta, koska lykkäämisen vaikutukset voivat olla hyvin erilaiset erilaisissa yhdistyksissä ja samassakin yhdistyksessä eri aikoina. Tästä syytä ei voi kaavamaisesti arvioida, että kaikissa yhdistyksissä vuoden 2020 kevät ja syyskokouksen yhdistäminen olisi ongelmatonta. On totta, että periaatteessa ja loogisesti päätellen ongelmien ilmenemisen todennäköisyys kasvaa lykkäyksen pidentyessä. Toisaalta yleisesti tiedetään olevan yhdistyksiä, joissa yhdistyksen kokouksen pitäminen voi viivästyä vuosia ilman, että siitä aiheutuu merkittäviä ongelmia kenellekään. Ei muutosta.

Heikki Halila: Hallituksen esityksen perusteluissa on kerrottu, että yhdistyksen hallitus voi asettaa asiamiehelle ”sellaisia perusteltuja edellytyksiä, jotka ovat yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisia”. Tämä on hiukan mutkikkaasti sanottu. Kysymys on oikeasti kelpoisuusvaatimuksista. Asia ei ole vailla merkitystä. Perustelujen ideana on ilmeisesti se, että kun hallitus voi sallia asiamiehen käytön, se voi myös asettaa kelpoisuusvaatimuksia. Näin onkin asian laita silloin, kun kyse on yhdistyksen sääntöihin perustuvasta asiamiehen käyttämisestä. Väliaikaisen sääntelyn osalta tämä ei ole yhtä selvää. Siksi voisi olla paikallaan, että tästä olisi säännös lakitekstissä.

> **Arvio:** Hallituksen esityksessä toistetaan lakivaliokunnan lausunnossa 2/2020 vp asiasta mainittu. Voimassa olevan väliaikaisen lain ja uuden lakiesityksen mukaan yhdistyksen hallituksen päätettävissä on, salliiko se asiamiehen käytön. Tämä harkintavalta sisältää luonnollisesti sen, että hallitus voi sallia myös asiamiehen käytön rajoitetusti, kuten edellyttämällä, että asiamies on yhdistyksen toinen jäsen. Halila ehdottama yksityiskohtainen säännös poikkeaa yhdistyslain sääntelytarkkuudesta ja voisi johtaa epäselvyyteen sen suhteen, mikä on hallituksen tai yhdistyksen kokouksen harkintavalta muissa asioissa, joissa päätösvalta johdetaan yleisluonteisesta sääntelystä. Hallituksen toimivaltaa ei ole pidetty epäselvänä yhdistyskäytännössä oikeusministeriön saaman selvityksen perusteella. Ei muutosta.

Heikki Halila: Hallituksen esityksen perusteluissa on kerrottu, että yhdistyslaki ei nimenomaisesti salli teknistä avustajaa, mutta käytännössä voi esiintyä tilanteita, joissa jäsenellä on tekninen ”digiavustaja”, kun rajoituksen noudattamista ei voida käytännössä valvoa etäosallistumisessa. On syytä todeta, että yhdistyksen kokouksessa jäsenellä ei saa olla avustajaa, ellei sitä sallita säännöissä. Etäosallistumisen osalta tilanne on toinen. Kysymys ei ole siitä, voidaanko teknisen avustajan käyttöä valvoa vai ei. Suurten ja hyvin resurssoitujen yhdistysten etäkokouksissa on järjestetty teknistä tukea, jota on myös jouduttu runsaasti käyttämään. Kyse ei ole siitä, ettei tätä voida estää, kun sitä ei voida valvoa.

Arvio: Hallituksen esityksessä toistetaan lakivaliokunnan lausunnossa 2/2020 vp asiasta mainittu. Asiantilaa ei ole pidetty epäselvänä yhdistyskäytännössä oikeusministeriön saaman selvityksen perusteella. Ei muutosta.

Asianajajaliiton mukaan yhdistyksillä on ollut jonkin verran kysymyksiä etäosallistumisen suhteesta fyysiseen kokouspaikkaan, lakivaliokunnan olisi lisäksi suositeltavaa tässäkin yhteydessä selventää, että etäosallistumismahdollisuudesta huolimatta yhdistyksen kokouksella tulee olla myös fyysinen kokouspaikka.

Arvio: Voimassa olevan yhdistyslain ja lakiehdotuksen mukaan etäosallistuminen on vain kunkin jäsenen omassa harkinnassa oleva vaihtoehtoinen keino osallistua yhdistyksen kokoukseen, joten on selvää, että myös mahdollisuus fyysiseen kokoukseen osallistumiseen on järjestettävä (esim. HE 267/2009, s. 9). Lakiehdotuksen mukaan hallitus voi sallia Yhdistyslain 17 §:n 2 momentissa tarkoitetun etäosallistumisen, vaikka siitä ei määrättäisi säännöissä. Ei muutosta. Mainitun 17 §:n 2 momentin mukaan ”kokoukseen voidaan ---- osallistua myös postitse taikka tietoliikenneyhteyden tai muun teknisen apuvälineen avulla kokouksen aikana tai ennen kokousta.” Asiaa ei ole pidetty epäselvänä kokouskäytännöistä ministeriön saaman selvityksen perusteella. Ei muutosta.

Allianssi: Selkeyden vuoksi ehdotamme lisättäväksi esitykseen, että osallistujien turvallisuuden ja yhdenvertaisuuden varmistamiseksi yhdistysten vuosikokoukset voidaan järjestää vain, mikäli kulloinkin mahdollisesti voimassaolevat kokoontumisrajoitukset sen sallivat.

Arvio: Kokoontumisrajoituksista säädetään terveydensuojelulainsäädännöstä, johon perustuvien rajoitusten noudattamisvelvollisuudesta ei ole tarpeen säätää erikseen käsiteltävänä olevassa laissa. Ei muutosta.

Etäosallistumista helpottavan pysyvän lainsäädännön valmistelu. Useissa lausunnoissa toivotaan etäosallistumista helpottavan pysyvän lainsäädännön valmistelua.

Arvio: Oikeusministeriö on koonnut tietoa kevään ja kesän 2020 kokouskäytännöistä poikkeusoloissa (https://oikeusministerio.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-259-894-3). Oikeusministeriön asettama Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020-luvulla –työryhmä selvittää mm. etäosallistumiseen ja virtuaalisen kokouksen järjestämiseen liittyviä sääntelytarpeita ja tekee niistä tarvittaessa ehdotuksia. Työryhmän on tarkoitus saada työnsä valmiiksi tammikuussa 2021.